Ehjänä syntynyt-kansalaisaloite

Seta kiittää sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuultavaksi Ehjänä syntynyt -kansalaisaloitteesta (KAA 10/2021 vp). Seta pitää Ehjänä syntynyt -kansalaisaloitetta erittäin tervetulleena ja kannattaa aloitteen ehdotusta lainsäädäntötoimiin ryhtymiseksi ns. eheytystoiminnan kieltämiseksi Suomessa.

Seta katsoo, että seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun muuttamiseen tähtäävät toimenpiteet sekä niiden mainonta ja markkinointi tulee kieltää lailla. Pelkkä haitallisen toiminnan kieltäminen ei kuitenkaan riitä ilmiöön puuttumiseksi ja siihen liittyvän inhimillisen kärsimyksen lievittämiseksi. **Seta katsoo, että kiellon rinnalle tarvitaan lisäksi toimia, joilla voidaan auttaa ja tukea muutospyrkimysten kohteeksi joutuneita yksilöitä sekä lisätä niin sote-alalla toimivien ammattilaisten kuin uskonnollisten yhteisöjen tietoutta toiminnan haitallisuudesta sekä yleensä seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta.**

Seta linjasi keväällä 2022 tarkemmin ns. eheytystoiminnan kieltämisestä huomioiden viimeaikaisen kansainvälisen kehityksen. Linjausta varten Seta pyysi tutkija Peik Ingmania tekemään aiheesta selvityksen. Eheytystoiminta ja yhteiskunnan vastuu. Seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun muutospyrkimyksiin kannustavaan toimintaan puuttuminen Suomessa ja kansainvälisesti. (Seta 2022.) Tämä lausunto perustuu pääosin Setan linjaukseen ja Ingmanin selvitykseen.

Muutospyrkimykset ja niiden haitallisuus

Nk. eheytystoiminnalla Seta tarkoittaa seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun muutospyrkimyksiin tai tukahduttamiseen kannustavaa toimintaa. Tällaisen “eheytystoiminnan” kautta pyritään muuttamaan ei-heteroseksuaalinen suuntautuminen heteroseksuaaliseksi tai trans- tai muunsukupuolisuus cis-sukupuolisuudeksi. Suomessa toiminnan taustalla vaikuttaa vahvasti etenkin kristillisen eheytysliikkeen ideologia, jossa “korjataan rikkinäisyyttä” ja jonka taustalla on cis-heteronormatiivinen ihmisihanne.

"Eheytystoiminta” voi Suomessa sisältää esimerkiksi vertaisryhmiin osallistumista, yksilöterapiaa, sielunhoitoterapiaa, osallistumista leiriin tai retriittiin, Raamatun lukemista, rukoilua, seksistä pidättäytymistä, heteroavioliiton solmimista tai heteroseksuaalisia seurustelusuhteita, muutospyrkimykset vaarantavien ystävyyssuhteiden lopettamista, itsetyydytyksestä pidättäytymistä, feminiinisyys- tai maskuliinisuusharjoituksia tai demonien tai pahojen henkien pois ajamista. (Sateenkaariyhdistys Malkus ry:n toteuttama kysely, 2020)

”Eheyttäminen” ei kuitenkaan rajoitu vain uskonnollisiin yhteisöihin. Vuonna 2016 terveydenhuollon ammattilaisille (518 vastaajaa) tehdyn kyselyn mukaan valtaosa vastanneista, peräti 76 %, ilmasi olevansa valmiita kunnioittamaan asiakkaan toivetta seksuaalisen suuntautumisen muuttamisesta ja auttamaan asiakasta muutoksen puolesta. Kuitenkin vain hyvin pieni osa ammattilaisista katsoi, että heteroseksuaalisuudesta poikkeava seksuaalisuus on häiriö, joka voidaan parantaa (Sinuksi-palvelu 2016). Vastaukset kertovat puutteellisesta ymmärryksestä ns. “eheytystoiminnan” haitallisuudesta.

Seta

Suomen psykiatriyhdistys ja Suomen Psykologiliitto linjasivat molemmat 2021 ns. eheytystoiminnan haitallisuudesta. Psykiatriyhdistys totesi *"Tieteellinen tutkimustieto on osoittanut, etteivät seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti ole "terapeuttisin interventioin" muokattavissa. Sen sijaan on lisääntyvää tutkimusnäyttöä siitä, että eheytysterapioille altistuminen on ihmisen mielenterveydelle haitallista ja kärsimystä aiheuttavaa."* Psykiatriyhdistys lisää myös, että ammatillinen näkemys eheytysterapioista on kansainvälisesti yhtenäinen, eheytystoiminnasta ovatkin irtisanoutuneet useimmat johtavat lääketieteelliset ja psykiatriset organisaatiot.

Eheytystoiminnan haitallisuudesta ei ole epäilystä. Toiminnalla on kielteisiä vaikutuksia mielenterveyteen, ihmissuhteisiin, seksuaaliseen suuntautumiseen ja/tai sukupuoli-identiteettiin ja seksuaaliseen hyvinvointiin. Vaikutukset voivat pitkäaikaisina puolestaan näkyä hankaluuksina opinnoissa, työllistymisessä ja heikentää yhteiskunnallista osallistumista.

Suomen Psykologiliitto on kiinnittänyt huomiota myös siihen, että seksuaali- tai sukupuoli-identiteetin selittäminen lapsuuden kokemuksilla, vanhempien kasvatuksella tai traumatapahtumilla aiheuttaa myös läheisille ja yhteisöille perusteetonta syyllisyyden taakkaa ja patologisoi seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuutta. Toiminta on haitallista niin yhteisöille kuin yksilöille.

Valvira on katsonut, että "eheytystoiminta" on lääketieteen ulkopuolella olevaa vaihtoehto/uskomushoitoa. Linjaus tarkoittaa, ettei Valviran valvontavelvollisuus ulotu toimintaan silloin kuin sitä tarjotaan terveydenhuollon ulkopuolella, ei-lääketieteellisenä hoitona. Vaihtoehto/uskomushoitojen antamisesta ei ole säädetty. Myös terveydenhuollon ammattilainen voi Suomessa siten tarjota "eheytyshoitoa", kunhan sitä ei liitetä terveydenhuollon ammattihenkilönä toimimiseen. Pelkkä terveydenhuollon toimintaan liittyvä kielto ei riitä haitallisen toiminnan kitkemiseen.

Kansainvälinen kehitys "eheytystoiminnan" kieltämiseksi

Maaliskuussa 2021 Euroopan Parlamentti julisti EU:n turvavyöhykkeeksi sateenkaari-ihmisille (LGBTIQ Freedom Zone). Samalla se myös kehotti jäsenmaita kriminalisoimaan nk. eheytysterapiat. Myös Euroopan komissio katsoo, että eheytystoiminta on haitallinen käytäntö (Hlbtiq-henkilöiden tasa-arvoa koskeva strategia vuosille 2020-2025).

YK:n itsenäinen seksuaaliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin kohdistuvan väkivallan ja syrjinnänvastainen asiantuntija on kehottanut YK:n jäsenmaita säätämään lakeja, jotka kieltävät kyseisen toiminnan. Ns. eheytystoiminnan kieltoon liittyy seuraavia ihmisoikeuskysymyksiä: yhdenvertaisuus, oikeus terveyteen, kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun kielto, lapsen oikeudet sekä oikeus vakaumuksen ja uskonnon sekä sananvapauteen. (YK A/HRC/44/53*) YK:n uskonnon ja vakaumuksen vapautta käsittelevä erityisraportoija noteeraa ns. eheytystoiminnan sateenkaari-ihmisiin kohdistuvan väkivallan muodoksi, jota perustellaan uskonnolla. (YK A/HRC/43/48).

Eheytystoiminnan kieltäminen spesifisti lailla onkin yleistynyt 2010-luvulta lähtien useissa maissa. Lakien kiellot poikkeavat toisistaan kattavuudellaan ja rangaistuksiltaan. Uusimmissa laeissa kieltoja ei rajata vain alaikäisiin ja rangaistukset saattavat. Osassa lakeja kielletään myös toiminnan markkinoiminen, taloudellisen hyödyn saaminen toiminnasta ja toisen henkilön vieminen pois maasta eheytystoimintaan osallistumiseksi. Kiellon rikkomisesta voidaan määrätä sakkoja, jotka ovat suuruudeltaan tuhansista useisiin kymmeniin tuhansiin euroihin tai vapausrangaistuksia, jotka ovat pituudeltaan 1 kk:sta viiteen vuoteen.

Malta (2016)

Maltan laki kieltää muutospyrkimyksiä kannustavan toiminnan laajasti, mutta kiellon painotus on toiminnan jatkuvuudessa (”sustained effort”). Maltan lailla kielletään kaikki sellainen hoito, toiminta tai jatkuva pyrkimys, jonka tarkoituksena on muuttaa, ehkäistä tai poistaa henkilön seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti ja/tai sukupuolen ilmaisu. Kielto koskee alle 16-vuotiaiden ohella myös haavoittuvassa asemassa olevia aikuisia.

Eheytyshoitojen antaminen kiellettiin sekä terveydenhuollon ammattilaisilta että maallikoilta. Lain rikkomisesta johtuvat sakot ovat kuitenkin korkeammat ammattilaisille. Maltan laki kieltää myös eheytystoiminnan markkinoinnin sakon uhalla.

Saksa

Saksassa laki kieltää eheytyshoitojen antamisen alaikäisille (alle 18-vuotiaille). Kieltoa voidaan kuitenkin soveltaa myös aikuisten kohdalla, jos osallistumisen vapaaehtoisuus on kyseenalaista tai hoitava taho ei ole kertonut aikuiselle hoidon riskeistä tai hoidoista mahdollisesti aiheutuvista vahingoista. Laki kieltää myös eheytyshoitojen markkinoinnin.

Espanjan itsehallintoalueiden lait (Madrid, Andalusia, Valencia, Aragonia ja Murcia)(2016–2018)

Espanjan itsehallintoalueiden laeissa kielletään eheytyshoidot kattavasti myös aikuisille. Myös toiminnan markkinointi on kiellettyä.

Uusi-Seelanti (2022)

Laki kieltää alaikäisille tai päätösvaltaisuudeltaan vajavaiselle kohdistetun eheytystoiminnan. Eheytystoiminnalle altistaminen on lain mukaan rangaistavaa kuitenkin ikään katsomatta, jos toiminta on aiheuttanut vakavaa vahinkoa.

Kanada (2022)

Laki kieltää toisen ihmisen tietoisen altistamisen nk. eheytysterapialle, niiden tietoisen mainonnan, sekä nk. eheytysterapiasta johtuneen taloudellisen hyödyn vastaanottamisen. Laki kieltää myös alaikäisten viemisen pois maasta eheytystoimintaan osallistumiseksi.

Ranska (2022)

Ranskassa laki kieltää pitkäkestoiset mielenterveyteen tai fyysiseen terveyteen vaikuttavat yritykset muuttaa toisen henkilön seksuaalista suuntautumista tai sukupuoli-identiteettiä. Korkeampi rangaistus on mahdollista määrätä, mikäli toimet on kohdistuneet alaikäiseen tai erityisen haavoittuviin henkilöihin.

Norjan lakiluonnos (2022)

Norjan hallituksen tavoitteena on kieltää ns. eheytysterapia, hallituksen luonnos rikoslain muutokseksi onkin parhaillaan lausunnoilla. Lakiluonnoksessa esitetään toiseen ihmiseen kohdistuvien muutospyrkimysten sekä muutospyrkimysten mainostamisen kieltämistä hyvin kattavasti. Lakiluonnoksessa esitetään kiellettäväksi toiseen kohdistuvat menetelmät, joiden tavoitteena on muuttaa, kieltää tai tukahduttaa tämän seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti aiheuttaen psyykkistä haittaa toiselle.[1] Alle 18-

[1] Norjan hallituksen luonnos eheytystoiminnan kieltämiseksi: ”Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som anvender metoder med formål om å få en annen til å endre, fornekte eller undertrykke sin seksuelle orientering eller kjønnsidentitet, som er klart egnet til å påføre vedkommende psykisk skade. Uvitenhet om en handling er klart egnet til å påføre psykisk skade fritar ikke for straff dersom tiltalte grovt kan bebreides for sin uvitenhet.
Der en handling som nevnt i første ledd utføres overfor en person under 18 år, skal handlingen alltid anses å være klart egnet til å

vuotiaiseen kohdistuva muutospyrkimyksen olisi aina katsottava aiheuttavan psyykkistä haittaa. Rikoksen rangaistukseksi esitetään vähintään sakkoa ja enimmillään kolmen vuoden vankeusrangaistusta. Toiminnasta voisi kuitenkin tuomita enimmillään kuuden vuoden vankeusrangaistuksen, jos tekijä on osoittanut piittaamattomuutta toiminnasta aiheutuvaa psyykkistä kärsimystä kohtaan. Toiminnan mainostamisesta voisi tuomita sakkoihin tai kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen.

Kysymys suostumuksesta

”Eheytystoiminnan” kieltämisen yhteydessä pohditaan usein toiminnalle altistuneen suostumuksen merkitystä. Eheytyshoidot kattavasti kieltävät lait rajoittavat yksilön itsemääräämisoikeutta. Suomen Psykologiliitto onkin kiinnittänyt huomiota ns. eheytystoimintaa tarjoavien ja siihen osallistuvien väliseen valta-asetelmaan. Se katsoo, että on ongelmallista, että auktoriteettiasemassa toimivat uskonnolliset tai muut yhteisöt tarjoavat eheytyshoitoja vähemmistöasemassa oleville seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluville yksilöille, sillä valta-asetelman vuoksi eheytyshoito voi näyttäytyä yksilön näkökulmasta varteenotettavana tai ainoana mahdollisena vaihtoehtona.

Eheytystoiminta tulisi kuitenkin kieltää, vaikka eheytystoiminaan osallistunut olisi antanut siihen suostumuksensa. Muuten kielto ei suojelisi haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä.

Muutospyrkimysten kieltäminen Suomessa

Seta katsoo, että muutospyrkimysten kiellosta säädettäessä on Suomessa:

1. Seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun muuttamiseen tähtäävät toimenpiteet sekä niiden mainonta ja markkinointi tulee kieltää lailla.

2. Pelkkä haitallisen toiminnan kieltäminen ei kuitenkaan riitä ilmiöön puuttumiseksi ja siihen liittyvän inhimillisen kärsimyksen lievittämiseksi. Tarvitaan toimia, joilla voidaan auttaa ja tukea muutospyrkimysten kohteeksi joutuneita yksilöitä sekä lisätä niin sote-alalla toimivien ammattilaisten kuin uskonnollisten yhteisöjen tietoutta toiminnan haitallisuudesta sekä yleensä seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta.

3. Muutospyrkimysten kiellosta säädettäessä on

A) määriteltävä kiellettävät käytännöt tarpeeksi kattavasti ja selvästi, kieltoa tulee voida soveltaa seuraavissa tilanteissa:

> muutospyrkimyksiin kehottaminen ja kannustaminen Suomessa tai sen ulkopuolella, kehotukseen tai käskyyn seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun tukahduttamiseksi, uskonnonharjoitukseksi luettaviin muutospyrkimyksiin tähtääviin käytäntöihin (kuten yhteinen rukoilu toisen puolesta seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun muuttamiseksi), muutospyrkimyksiin kannustavan toiminnan mainostaminen ml. tiedon välittäminen toiminnasta Suomen rajojen ulkopuolella

---

påføre vedkommende psykisk skade.
Uvitenhet om et barns riktige alder fører ikke til straffrihet hvis gjerningspersonen på noe punkt kan klandres for sin uvitenhet.
Den som ved å utføre en handling som nevnt i første ledd har opptrådt uaktsomt med hensyn til at en person påføres betydelig psykisk skade, straffes med fengsel i inntil 6 år.
Den som markedsfører metoder med formål om å få noen til å endre, fornekte eller undertrykke sin seksuelle orientering eller kjønnsidentitet straffes med bøter eller fengsel i inntil 6 måneder.

sekä matkan välittäminen, järjestäminen tai sen rahoittaminen muutospyrkimyksiin osallistumiseksi Suomen rajojen ulkopuolella

on kiinnitettävä huomiota siihen, että kielto ei kuitenkaan vahingossa estä tarjoamasta tukea oman seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun selventämiseksi tai sukupuolta vahvistavia sukupuolenkorjaushoitoja.

B) varmistettava, ettei yksilön suostumus muutospyrkimyksiin (automaattisesti) vapauta muutospyrkimyksiin kannustanutta ja sellaisia palveluja tarjonnutta tahoa vastuusta

C) huolehdittava, että kielto ulottuu niin terveydenhuoltoon, kasvatuksen- ja koulutuksen piiriin, uskonnolliseen toimintaan kuin kaikkeen julkiseen tai yksityiseen toimintaan

D) määriteltävä, miten kieltoa valvotaan sekä kiellon rikkomisesta aiheutuvat sanktiot, on myös luotava käytäntö ilmiantojen tekemiseen

E) varmistettava, että seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun muuttamiseen tähtäävien toimenpiteiden kohteiksi joutuneilla tulee olla mahdollisuus hakea korvauksia

4. Seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun muuttamiseen tähtäävien toimenpiteiden kohteeksi joutuneille tai toiminnasta ilmiannon tehneille tulee tarjota välittömästi riittävää suojelua (esim. lähestymiskielto, turvallinen/salainen majoituspaikka).

5. Seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun muuttamiseen tähtäävien toimenpiteiden kohteeksi joutuneille tulee olla tarjolla vertaistukea sekä asiantuntevaa ammatillista apua mm. traumojen käsittelemiseen. Apua tulee kohdentaa myös muutospyrkimyksistä ilmoittaneille.

6. Tarvitaan toimia tietoisuuden lisäämiseksi haitoista, joita seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun muuttamiseen tähtäävät toimenpiteet aiheuttavat. Tietoa tulee kohdentaa erityisesti sote-alan ammattilaisille sekä uskonnollisille yhteisöille.

7. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta tulee tarjota koulutusta sote-alan ammattilaisten peruskoulutuksessa ja täydennyskoulutuksessa.

Lopuksi

Homoseksuaaliset, bi/panseksuaaliset, transsukupuoliset, muunsukupuoliset ja intersukupuoliset ihmiset ovat ehjiä sellaisina kuin he ovat. Yhteiskunnassamme on viimeisten vuosikymmenten aikana paitsi lainsäädännön niin myös muunlaisin keinoin vahvistettu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien oikeuksia elää omana itsenään ilman syrjintää.

Homoseksuaalisuuden kriminalisointi päättyi Suomessa 1971, siihen liittyvä sairausleima poistettiin 1981 ja v. 2004 seksuaalinen (tuolloin sukupuoliseen) suuntautumiseen perustuva syrjintä kiellettiin yhdenvertaisuuslaissa Suomessa. Sukupuolen moninaisuuden osalta transvestisuuden sairausleima poistettiin Suomessa 2011. Maailman terveysjärjestö on uusimmassa ICD-11 -luokituksessaan poistanut trans- ja muunsukupuolisuuden mielenterveyden häiriöistä. Tasa-arvolaki on vuodesta 2015 lähtien kieltänyt eksplisiittisesti syrjinnän sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun (sekä kehon sukupuolitettujen piirteiden) perusteella. Hallitus on vastikään tuonut eduskunnalle esityksen, joka vahvistaa transihmisten itsemääräämisoikeutta omaan sukupuoleen.

Seksuaaliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin tai ilmaisuun kohdistuvien muutospyrkimysten olemassaolo on räikeässä ristiriidassa sateenkaari-ihmisten ihmisoikeuksia vahvistavan kehityksen kanssa.

Seta

Vuonna 2022 pitäisi olla itsestään selvää, että sateenkaari-ihmisten seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin kohdistuvat muutospyrkimykset ovat hengenvaarallisia ja sellaisina ne tulisi kieltää kokonaan. Tällaiset muutospyrkimykset perustuvat vanhentuneisiin käsityksiin ja ennakkoluuloihin, joilla on vuosikaudet perusteltu yhteiskunnassamme sateenkaari-ihmisyyden kriminalisointia, leimaamista sairaiksi, yhteisöistä ulossulkemista, väkivaltaa ja syrjintää. Kyse on käytännöistä, joilla on merkittävää haittaa niille altistuneille yksilöille, mutta myös sateenkaari-ihmisille laajemmin. Tämän takia yhä useampi maa on kieltämässä toimintaa. Suomen tulee ryhtyä toimiin kyseisen toiminnan kieltämiseksi ja kitkemiseksi kotimaassa sekä toimia aktiivisesti sen kitkemiseksi kaikkialla maailmassa.

Lisätiedot

Kerttu Tarjamo

pääsihteeri

050 309818

paasihteeri(at)seta.fi